

Donna Allen, Ramona R. Fush & Susan J. Kaufman (Eds.) (1996)

Women transforming communications. Global intersections

London: Sage

ISBN 0 8039 7267 9 (pbk.); Prijs £ 18,95; 377 pagina's

In 35 bijdragen - verdeeld over ruim 370 pagina's in twee kolommen opgemaakt - geven 39 vrouwelijke communicatiedeskundigen inzicht in de mogelijkheden en moeilijkheden om de bestaande communicatiestructuren te hervormen in 'communication systems liberated from gender and cultural biases, especially in those areas where women and minorities are traditionally excluded because of limited and controlled access'. Met het oog op de eenentwintigste eeuw vormt het boek een soort platform voor het hernieuwde feministische communicatiediscours.

Het boek is verdeeld in drie delen. Na een introductie wordt in deel I, *Communication visions*, in zeven bijdragen een (weinig eenduidig) theoretisch referentiekader opgebouwd waar de volgende twee delen op voortborduren. In het tweede deel - dat intrigerend *Communication chasms* is genoemd - wordt in dertien bijdragen een aantal problemen gesignaleerd ten aanzien van de toegang voor vrouwen tot de traditionele media- en communicatiesystemen en de media- en communicatie-instituten. Ook het (kunnen) functioneren van vrouwelijke professionals binnen die systemen en instituten wordt aan de orde gesteld. De bijdragen zijn even divers als de problemen die gesignaleerd worden. Zo verstrekt Susan J. Kaufman ons een sociaal-historisch overzicht over de positie van de joodse vrouw in de naoorlogse communicatiewereld (*Surviving Auschwitz and the media*), terwijl Mercedes Lynn de Uriarte met de bijdrage *Demonstrations in intellectual diversity: Applied theory to challenge campus press hegemony* het dichter bij de academische bele-

vingswereld houdt.

Zoals reeds gezegd gaat het boek niet alleen in op de moeilijkheden, maar worden ook mogelijkheden aangegeven om te komen tot een hervormde media- en communicatiesituatie. Het derde deel is dan ook getiteld *Transformative communications*. In veertien bijdragen - voornamelijk casestudies - worden veranderingsprocessen besproken en wordt een aantal voorbeelden van alternatieve communicatiepatronen en -instituten gegeven. Variërend van een bijdrage over vrouwen en nieuwe communicatietechnologie (door Donna Allen) tot een bespreking van de *Feminist International Radio Endeavor (FIRE)* (Maria Suarez Toro) en een pleidooi voor *Getting women journalists to speak of themselves, for her story's sake* (Elizabeth Dodson Gray). Een uitgebreide auteursbeschrijving, naam- en zakenregister completeren het lijvige, informatieve boekwerk. Enkele van de andere auteurs: Pamela J. Creedon, Judith Cramer, Edna F. Einsiedel, Annette J. Samuels, Annabelle Sreberny-Mohammadi, Barbara Straus Reed en Frieda Werden.

Ib Bondebjerg & Francesco Bono (Eds.) (1996)

Television in Scandinavia. History, politics and aesthetics

Luton: John Libbey Media/University of Luton Press

ISBN 1 86020 509 7; Prijs onbekend; 248 pagina's

Television in Scandinavia geeft een overzicht van de geschiedenis, het beleid en de inhoud van televisie in IJsland, Denemarken, Noorwegen, Zweden en Finland. In negen landenbeschrijvingen komen de verschillen en overeenkomsten in grondslagen en uitvoering van het mediabeleid door overheid en omroepsector duidelijk naar voren. Vanuit een nationaal-historisch perspectief

wordt gekeken naar recente ontwikkelingen in het gezamenlijke Scandinavische televisiebeleid dat naast het bewaren van de Scandinavische identiteit ook meer een meer gericht is op (de rest van) Europa. Verschillen tussen bijvoorbeeld het Deense en Noorse beleid blijven echter evident. Het boek wordt afgesloten met een samenvatting van de belangrijkste kerngegevens over de televisie in genoemde landen. Evenals andere uitgaven in de *Acamedia Research Monograph*-serie van *John Libbey Media* kan het boek bij uitstek dienen als een introductie op de mediasituatie in een deel van Europa. Gezamenlijk leveren deze boeken een aardig informatief pallet op van de commerciële en publieke omroep-systemen in Europa. De auteurs: Henrik Bastiansen, Ib Bondebjerg, Francesco Bono, Thorbjörn Brodasson, Heikki Hellman, Veijo Hietala, Madeleine Kleberg, Maaret Koskinen, Hendrik Søndergaard, Trine Syvertsen en Espen Ytreberg.

Richard Bourne (Ed.) (1996)

News on a knife-edge. GEMINI journalism and a global agenda

Luton: John Libbey Media/University of Luton Press

ISBN 1 86020 524 0; Prijs onbekend; 216 pagina's

In dit boek wordt een schets gegeven van het Londense nieuwsagentschap *GEMINI News Service*. Sinds de oprichting in 1967 heeft een groeiend aantal journalisten en redacteurs geprobeerd een bijdrage te leveren aan het herstellen van de balans in nieuwsstromen tussen Zuid en Noord. Niet alleen door zaken in de publiciteit te brengen, maar ook door het opstellen en uitvoeren van trainingsprogramma's voor journalisten, het initiëren van vernieuwende vormen van (milieu)verslaggeving en het doen van onderzoek in de derde wereld. Naast

een historische schets van de activiteiten, doorgemaakte crisissen, bestuurlijke en financiële beslommingen van het nieuwsagentschap, bevat het boek een groot aantal artikelen van betrokken journalisten en redacteurs over zaken die door *GEMINI* in de publiciteit zijn gebracht. Hierdoor ontstaat een levendig overzicht van het reilen en zeilen van het nieuwsagentschap dat iedereen zal aanspreken die zich interesseert voor internationale communicatie, journalistiek en de derde wereld.

Ralph Engelman (1996)

Public radio and television in America. A political history

London: Sage

ISBN 0 8039 5407 7 (pbk.); Prijs £ 15,50; 342 pagina's

Vanuit een kritisch-theoretisch perspectief geeft de auteur een zeer helder overzicht van de geschiedenis van publieke radio, publieke televisie en 'public access television' in de Verenigde Staten. Hiertoe heeft hij een uitgebreid bronnenonderzoek uitgevoerd en interviews afgenomen met betrokkenen en pioniers van publieke omroepvoorzieningen in de vs. Met name wordt ingegaan op de invloed van technologische en maatschappelijke ontwikkelingen op de inrichting en maatschappelijke invloed van 'National Public Radio', 'Radio Pacifica' en de 'Public Broadcasting Service'. Ook wordt uitgebreid stilgestaan bij de ideologische uitgangspunten van de diverse initiatieven. Zo betoogt Engelman dat in een tijd van verdergaande commercialisering (ja, ook in de Verenigde Staten) publieke omroep - met speciale voorzieningen voor 'public access' - bij uitstek kan dienen als middel ter emancipatie van achtergestelde individuen en groepen in de samenleving. Er is dan ook zeker een toekomst weggelegd voor publieke omroep in de vs, maar, zo betoogt de auteur, dan moet de publieke om-

roep wel een duidelijke keuze maken voor het zich in dienst stellen van alternatieve stromingen in de samenleving. 'An important step for the media reform movement is the discovery of its history, which reaches back to the origins of broadcasting. (...) The media reform movement has deep roots in the American experience and in the Bill of Rights. (...) Contemporary political developments should foster a greater awareness of the importance of alternative media and the public sphere. The ascendancy of the right and its attack on public broadcasting, as well as rapid consolidation within the communication industry, place media reform on the public agenda' (p. 304-305). Voor het eerst sinds vijftig jaar bestaat - door vernieuwing van het publieke debat - in de Verenigde Staten de mogelijkheid de discussie over controle over en toegang tot de omroep aan te gaan. Het is een kans die de multiculturele en economisch verdeelde Amerikaanse samenleving niet moet laten lopen, aldus Engelman.

Peter de Goede, Ed Hollander & Coen van der Linden (red.) (1996)

Lokale media en lokaal bestuur. Achtergronden, moeilijkheden en mogelijkheden

Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum
ISBN 90 313 2154 0; Prijs f 47,50/Bfr. 950;
155 pagina's

Het betreft hier een handzaam boekwerk dat tot doel heeft een overzicht te geven van de achtergronden van lokaal mediabeleid in Nederland. Uitgangspunt daarbij is voor de auteurs de zorgplicht die de (landelijke, regionale en lokale) overheid heeft voor een pluriforme lokale informatievoorziening. Zo stellen de redacteuren: 'De zorg voor een pluriform media-aanbod is niet slechts de verantwoordelijkheid van de nationale overheid. Juist in een tijd waarin

mediaontwikkelingen zich nadrukkelijk manifesteren op lokaal en regionaal niveau en waarin de burger niet langer een vanzelfsprekende binding heeft met zijn woonplaats, ligt hier een verantwoordelijkheid voor de lokale en provinciale overheden' (p. 143).

Na een politologisch-bestuurskundige en communicatiethoretische inleiding op de problematiek wordt in vijf hoofdstukken ingegaan op de belangrijkste recente (beleids)ontwikkelingen bij lokale en regionale persmedia, lokale en regionale omroep, de lokale kabelinfrastructuur, lokale kabeltoepassingen en nieuwe vormen van lokale informatie- en communicatietechnologie. In een slotbeschouwing wordt toegewerkt naar een conclusie en de aanbeveling van een geïntegreerd en integrerend lokaal mediabeleid. Leessuggesties en een adreslijst van de belangrijkste Nederlandse overheids- en mediaorganisaties completeren het boek. Naast de redacteuren hebben de Tilburgse bestuurskundigen Pieter Tops en Paul Depla, alsmede kabeldeskundige Henk Jongen een bijdrage aan het boek geleverd.

Sakae Ishikawa (Ed.) (1996)

Quality assessment of television

Luton: John Libbey Media/University of Luton Press
ISBN 1 86020 507 0; Prijs onbekend; 309 pagina's

Sinds 1990 wordt in Scandinavië, Canada, het Verenigd Koninkrijk en Japan een gezamenlijk onderzoeksprogramma uitgevoerd naar de kwaliteit van televisieprogramma's en -programmering. Met name de vraag hoe een en ander kan worden gemeten staat daarbij centraal. Uitgangspunt van deze studie is de relatie die gelegd kan worden tussen de televisieprogrammering en de maatschappelijke rol die televisie vervult/dient te vervullen. Kwaliteit van televi-

sie wordt gerelateerd aan maatschappelijke veranderingen.

Voordat de kwaliteit van televisie (programmering) onderzocht kan worden, dienen eerst deze maatschappelijke veranderingen bestudeerd te worden. Daartoe is in genoemde landen (regio's) een uitgebreide literatuurstudie ondernomen. Deel 1 van het boek - *Research tradition of broadcast quality assessment* - geeft een overzicht van deze literatuurstudie. Op basis van het bronnenonderzoek is door het internationale onderzoeksteam besloten verdere studie te richten op enerzijds het nagaan van wat professionals (televisieprogramma- en beleidsmakers) verstaan onder kwaliteit en anderzijds het bestuderen van pluriformiteit in het televisieaanbod en het 'meten' van die pluriformiteit. De weerslag van deze onderzoeken vinden we in deel 2 en deel 3 van het boek. Volgens de auteurs is het - als gevolg van de opkomst van nieuwe technologieën en de vercommercialisering van de omroep - noodzakelijk een duidelijk instrument te hebben waarmee kwaliteit van televisie (programmering) is vast te stellen. Zij hopen dan ook dat dit boek een bijdrage zal leveren aan het totstandbrengen van een dergelijk instrument en aan de discussie over ontwikkelingen in televisiebeleid en -programmering.

Enkele van de auteurs: Bradley S. Greenberg, Karl Erik Rosengren en Marc Raboy.

Win Koole (1996)

Een spoor van emoties. Een fragment televisiegeschiedenis

Kampen: Kok

ISBN 90 242 7968 2; Prijs f 27,50/Bfr. 550;
172 pagina's

Het is een persoonlijk boek. Een boek van Win Koole die dertig jaar als directeur-televisie ontwikkelingen, hoogtepunten en dieptepunten bij de IKON van dichtbij heeft

meegemaakt, en er zelf invulling aan heeft gegeven. Terwijl de ontkerkelijking in Nederland steeds grotere vormen heeft aangenomen, heeft de interkerkelijke omroep altijd een toonaangevende en vernieuwende rol gespeeld in de Nederlandse radio- en televisiewereld. Om die reden wordt de IKON ook buiten 'het kerkelijke erf' in brede kring gewaardeerd. Wellicht daarom is er ook zo nu en dan kritiek te horen, met name van de kerkelijke opdrachtgevers van de omroep. Meerdere malen moest de leiding haar beleid en haar programma's verdedigen bij kerkelijke vertegenwoordigers en gezagsdragers. Juist daarom is het zo opvallend dat de IKON een consistent beleid van vernieuwing heeft doorgezet. Ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de oecumenische omroep vertelt Koole openhartig het verhaal van zijn ervaringen. Ervaringen die hem brengen tot de overtuiging dat televisie een rol kan spelen bij de hervorming van de kerk. 'Voor de toekomst van godsdienst en kerken is de recente geschiedenis van de media het meest ingrijpend omdat ze een cultuurschok veroorzaakt hebben. Na eeuwen waarin een centrale hiërarchische positie van godsdienstige instanties vanzelfsprekend was, wordt een interreligieuze dialoog verwacht waarin men de ander niet minder acht dan zichzelf. Na een overdosis aan monologen rest een plaats op een open forum waar gedachtenwisseling en kritische discussie de toon aangeven. Indoctinatie wordt vrijwel algemeen verfoeid' (p. 158).

Tammis M. MacBeth (Ed.) (1996)

Tuning in to young viewers. Social science perspectives on television

London: Sage

ISBN 0 8039 5826 9 (pbk.); Prijs £ 16,50; 282 pagina's

De laatste tijd is de discussie over de gevolgen van seks en geweld op televisie weer in

alle hevigheid opgelaaid. De discussie beweegt zich tussen het pleidooi voor het installeren van een (anti-)geweldschip tot een 'waar-maken-we-ons-druk-om'-houding. Na een eerdere overzichtsstudie van David Gaunlett uit 1995 (zie bespreking *Massacommunicatie* 1995/3, p. 241-242) van *John Libbey Media*, komt *Sage* met haar boek over deze materie. Natuurlijk, de aanpak van deze auteurs is anders en waarschijnlijk de doelstelling ook, maar het levert een soortgelijk overzicht op. Verschil is wel dat in onderhavig boek meer wordt ingegaan op de specifieke gevolgen van televisiegeweld op jeugdige kijkers. Een aardige bijdrage aan de discussie, maar - evenals andere recente publicaties - levert het boek ons geen pasklaar antwoord op de vraag: 'Geweld op televisie. Is het nu slecht of niet, en hoe slecht dan...?' Waardevoller is de uitvoerige en overzichtelijke manier waarop de materie is aangepakt.

Vincent Mosco (1996)

The political economy of communication

London: Sage

ISBN 0 8039 8561 4 (pbk.); Prijs £ 13,95; 307 pagina's

Wat behelst de politieke economie en welke rol kan deze discipline spelen bij onderzoek naar media en communicatie? Deze vraag wordt als uitgangspunt genomen door Mosco. Naast een algemene introductie op grondbeginselen van de politieke economie verschaft de auteur een historisch overzicht van het denken over de politieke economie, met name gericht op de productie, distributie en consumptie van communicatie. Achtereenvolgens worden de printmedia, omroep, nieuwe technologieën en de rol van het publiek belicht. Daarnaast wordt het probleem van 'access' en 'social control' uitgewerkt. Een uiterst nuttig boek. Of zoals Peter Golding ons

voorhoudt: 'Vincent Mosco has performed a heroic and invaluable task in mapping the intellectual and institutional history of political economy. But this is more than a masterful synopsis, it is also an original contribution to which students and scholars alike will turn for both reference and stimulus for years to come'.

Peter Nederhoed (1996)

Helder rapporteren. Een handleiding voor het schrijven van rapporten, scripties, nota's en artikelen in wetenschap en techniek

Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum
ISBN 90 313 2121 4; Prijs f 64,50/Bfr. 1290;
424 pagina's

Alweer de zesde, en geheel herziene uitgave van een standaardwerk over het schrijven van (semi-)wetenschappelijke teksten. In *Helder rapporteren* wordt antwoord gegeven op de meeste vragen die studenten en professionals (kunnen) stellen wanneer ze met het schrijven van een tekst - in welke vorm dan ook - bezig zijn. Het boek is reeds jaren in gebruik op veel wetenschappelijke en HBO-opleidingen. Om het boek ook de komende jaren te kunnen blijven gebruiken zijn voorbeelden geactualiseerd en theorieën aangescherpt. Moeilijke onderwerpen zijn nader uitgewerkt en nieuwe onderdelen - zoals interviewen en enquêtes - zijn toegevoegd.

Gabriël van Neerven, Hella ten Oever & Petra Oudhoff (red.) (1996)

De freelance journalist. Handboek voor journalistieke opdrachten en tekstproducties

---

Amsterdam: Televak Uitgeverij
ISBN 90 801711 9 0; Prijs f 74,00/Bfr. 1480;
144 pagina's

Een uitgave van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) bedoeld voor eenieder die vraag heeft naar journalistieke opdrachten en/of tekstproducties in Nederland. Het compacte werk bevat een adressenlijst van leden van de sectie *Freelance Journalisten* van de NVJ, zowel op naam, regio (buitenland), vaktechnische en vakinhoudelijke specialisatie gerangschikt. Verder is in het boek opgenomen informatie over tarieven en gedragscodes, bevat het een index van organisaties op het gebied van media en communicatie en wordt een korte inleiding in het auteursrecht verstrekt. Een schat aan informatie voor (potentiële) opdrachtgevers en andere geïnteresseerden.

Het boek is te bestellen door overmaking van f 74,00 op rekeningnummer 48 38 41 870 (ABN-Amro) of postgirorekening 44 28 83 ten name van *Televak Uitgeverij* te Amsterdam, onder vermelding van 'freelance-gids 96' met opgave van naam en adres.

Jan de Ridder & K. Seisveld (red.) (1996)

De kwaliteit van communicatie in organisaties. In theorie en praktijk

---

Amsterdam: Otto Cramwinckel Uitgever
ISBN 90 75727 127; Prijs f 39,50/Bfr. 790; 128 pagina's

Wat is kwaliteit en hoe meten we het? Deze vraag staat steeds vaker centraal in communicatieonderzoek. Staat bij de publicatie

van Ishikawa e.a. (1996; zie boven) de kwaliteit van televisie (programming) en bij Evers e.a. (1996; zie *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 24, p. 278) de kwaliteit van de (dagblad)journalistiek centraal, in de bundel onder redactie van De Ridder en Seisveld behandelen diverse auteurs op even diverse wijze de vraag: wanneer is de communicatie binnen organisaties goed? Belangrijk bij de beantwoording van deze vraag is de achterliggende vraag welke factoren en actoren de kwaliteit van communicatie in organisaties beïnvloeden. En wat is belangrijker: de mensen of de instrumenten?

De auteurs pogen ieder vanuit een eigen en soms zeer van elkaar afwijkende optiek deze vragen te beantwoorden. Dit levert dan ook een bont palet van meningen, stellingen en onderzoeksresultaten op. Maar ja, de een behandelt de kwaliteit van communicatie in organisaties in termen van effectiviteit, een ander staat meer stil bij de getoonde creativiteit, weer een ander stelt een betoog op over 'performance-meting van communicatie-instrumenten'. 'Bottom line': kwaliteit van communicatie in organisaties is een diffuus begrip. Ook na lezing van deze bundel zal die conceptie niet verdwijnen. 'Maar misschien moet je ook wel aan verschillende dingen tegelijk denken', schrijven de redacteuren in het voorwoord. Het is de samenstellers dan ook met name te doen om de discussie aan de gang te houden die tijdens SOMMATIE 1995 is aangezwengeld. Hoewel men na lezing van de bundel geen pasklaar antwoord zal hebben gekregen op de gestelde vragen, zal er zeker meer inzicht in het verschijnsel communicatie in organisaties zijn ontstaan.

Jan Servaes (red.) (1996)

Mensenrechten en conflictbeheersing. Naar een Verenigde Naties voor de 21ste eeuw

Leuven/Amersfoort: Acco

ISBN 90 334 3569 1; Prijs 41,00/Bfr. 800; 155 pagina's

Hoewel de Verenigde Naties de enige wereld- en volkenomspannende organisatie vormen die als forum voor internationale dialoog en consensusvorming optreedt, moet vijftig jaar na haar doop geconstateerd worden dat ze nog steeds 'een bouwverf met vele onafgewerkte kamers' is. In deze bundel vragen de auteurs zich dan ook af of de Verenigde Naties nog toekomst hebben. Deze vraag wordt na veel analyses, stellingnames, opsommingen van tekortkomingen en (opbouwende) kritieken, bevestigend beantwoord. Maar niet zonder meer. De mate waarin duurzame vrede, ontwikkeling, democratie en gelijkheid van mensen, volkeren en staten doorgevoerd kunnen worden, hangt met name af van de bereidwilligheid van de verschillende mensen, volkeren en staten om daar een positieve bijdrage aan te leveren waardoor de wereldorganisatie ondersteund en haar werking versterkt wordt. Getuige het omgaan met recentelijke conflicten - zoals in Somalië, de westelijke Jordaanoever en Gaza, Bosnië, Ruanda en Zaïre - wordt de uitgesproken bereidwilligheid voor een internationaal gestuurde aanpak slechts mondjesmaat en tweeslachtig vormgegeven. De wereld is gebaat bij een sterkere, met meer mandaten uitgeruste en daardoor meer slagvaardige organisatie die alle voorkomende internationale problemen - van politieke, economisch, juridische, humanitaire en sociale aard - het hoofd kan bieden. Maar een dergelijke organisatie kan alleen vorm krijgen wanneer deze van 'onder af' wordt gedragen. De opstelling van particulieren is daarbij van even groot belang als de insteek van regeringen en gouverne-

mentele organisaties. Zo stelt Cees Hamelink in zijn bijdrage *De rechten van de mens en internationale communicatie* dat individuen en groepen gemobiliseerd dienen te worden. 'Dit vraagt om de ontwikkeling van een krachtige mondiale alliantie van niet-gouvernementele, niet-commerciële organisaties die zich inzetten voor de bescherming van mensenrechten in de internationale communicatie. Hiermee ligt een belangrijk deel van de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het internationale mensenrechtenregime bij de wereldburgers zelf. Wij hebben ook zelf de morele verplichting een krachtige achterban te mobiliseren die zich inzet voor de verdediging van gelijkheid, integriteit en vrijheid in de internationale communicatie' (p. 131). Ter ondersteuning van deze mening leze men de overige bijdragen in de bundel.

Marieta Vos & Henny Schoemaker (1996)

Geïntegreerde communicatie. Concern-, interne en marketingcommunicatie

Utrecht: Lemma

ISBN 90 5189 571 2; Prijs f 58,50/Bfr. 1170, 248 pagina's

Evenals de hierboven besproken bundel onder redactie van De Ridder en Seisveld (1996) gaat het hier om een boek dat de communicatie in organisaties als vertrekpunt heeft. Vos en Schoemaker hebben echter een soort 'basisboek' samengesteld waarin - naar eigen zeggen - 'een nieuwe benadering op communicatie wordt uitgewerkt en onderbouwd'. Het nieuwe bestaat uit de integratie van drie voorheen min of meer gescheiden behandelde en geïmplementeerde communicatievormen, namelijk concerncommunicatie, interne communicatie en marketingcommunicatie. De integratie van deze drie communicatievormen wordt breed aangepakt.

Achtereenvolgens worden de theorie, het communicatieonderzoek, de structuur en organisatie van de communicatie en communicatie in een internationaal perspectief doorlopen. In het boek wordt een visie op communicatie gegeven waarbij de communicatiebehoeften van de organisatie en haar sociale omgeving centraal staan. Het oog wordt met name gericht op de behoeften en zienswijzen van de ontvangers en de mogelijkheden van interactie tussen zenders en ontvangers. Richtinggevend blijven echter de communicatiebehoeften van de organisaties waarbij de steeds verder doorgevoerde specialisatie van de communicatieprofessies een groeiende rol van betekenis speelt.

sproken. Niet vanuit een speculatief en beschouwend standpunt, maar door uitgebreid verslag te doen van beschikbare onderzoeksdata. Het eerste deel van het boek (p. 3-92) geeft een overzicht van de diverse theoretische en methodologische invalshoeken die gebruikt kunnen worden, op basis waarvan in het tweede deel (p. 93 e.v.) een keur aan verschillende communicatieprocessen besproken en de werking ervan verklaard wordt. Zo komen onder meer aan de orde *Dynamic processes in audience response measures*, *Shared interpretations in organisations*, *Predicting television viewing* en *Speech processes in dyadic interaction*. Enkele auteurs: Frank A. Biocca, Sung Ho Cho, Susan J. Granbt en Clifford Nass.

James H. Watt & C. Arthur VanLear (Eds.)
(1996)

Dynamic patterns in communication processes

London: Sage
ISBN 0 8039 5620 7 (pbk.); Prijs f 16,50; 446 pagina's

Er bestaan verschillende opvattingen over communicatie. Afhankelijk van theoretisch perspectief en onderzoeksdoel kan communicatie beschouwd worden als een gegeven, een doel, een gebeuren of een proces. De opvatting van 'communicatie als proces' keert de laatste tijd in steeds meer communicatiestudies terug, aldus de samenstellers van deze bundel. Maar tegelijkertijd constateren zij dat er weinig uitgewerkte ideeën bestaan over het verlopen van dat proces. Met name een interdisciplinaire aanpak, waarbij sociaal-wetenschappelijke inzichten en opvattingen uit de 'speech communication' geïntegreerd worden, is nauwelijks voorhanden. In *Dynamic patterns in communication processes* worden verschillende communicatieprocessen en de manieren waarop men er onderzoek naar kan doen be-